

Kazimierz Tobolski

Paleobotanicy na Ostrowie Lednickim w 1988 roku

Studia Lednickie 2, 381-383

1991

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PALEOBOTANICY NA OSTROWIE LEDNICKIM W 1988 ROKU

W 1988 roku okolice Lednogóry, a szczególnie Ostrów Lednicki, były miejscem odwiedzin licznej grupy paleobotaników i paleoekologów.

W dniu 8 kwietnia przebywała na Ostrowie Lednickim i w Skansenie w Dziekanowicach delegacja archeologów z Instytutu Archeologicznego w Kilonii (Institut für Ur- und Frühgeschichte der Christian-Albrechts Universität Kiel). W tej delegacji, której przewodniczył prof. dr M. Müller-Wille, uczestniczyło dwóch paleobotaników zatrudnionych w wymienionym instytucie: dr Helmut Kroll – archeobotanik i dr Walter Dörfler – palinolog. Niżej podpisany zapoznał gości z aktualnym stanem badań paleoekologicznych i archeobotanicznych okolic Lednogóry, wskazując na liczne cechy specyficzne tego obszaru. W żywej i otwartej dyskusji poruszono aspekty metodyczne badań paleobotanicznych na stanowiskach archeologicznych oraz wzajemnie podkreślono potrzebę podejmowania badań jednolitych pod względem stosowanych metod, gwarantujących powrównywalność wyników, szczególnie dla zrozumienia mechanizmów kształtujących się w obrębie paleośrodowisk w warunkach subatlantyckich i subkontynentalnych.

W okolicach Lednogóry w dniu 25 maja rozpoczęła się dwudniowa sesja terenowa „Spotkania paleobotaniczne Poznań '88” organizowana i prowadzona przez niżej podpisanego w ramach prac Sekcji Paleobotaniki Komitetu Badań Czwartorzędu PAN i Zakładu Paleoekologii Instytutu Badań Czwartorzędu Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Ta sesja zgromadziła 28 uczestników, w większości paleobotaników czwartorzędu, z kilku ośrodków uniwersyteckich oraz instytutów Polskiej Akademii Nauk i resortowych, reprezentowanych między innymi w osobach prof. dr hab. A. Sadowskiej (Wrocław), doc. dr Z. Borówko-Dłużakowej (Warszawa), prof. dr hab. K. Wasylikskiej (Kraków). To spotkanie zaszczylił też swoją obecnością prof. dr hab. Leszek Starkel (Kraków), członek Polskiej Akademii Nauk i przewodniczący Komitetu Badań Czwartorzędu PAN.

Sesję rozpoczęto prezentacją wyników badań paleoekologicznych osadów Jeziora Skrzetuszewskiego. Jezioro to zostało włączone do sieci podstawowych stanowisk badawczych Międzynarodowego Programu Korelacji Geologicznej (IGCP) realizującej temat 158 B. Przedstawiono wyniki badań palinologicznych dwóch mięszkowych rdzeni osadów dennych pobranych z litoralu i profundalu, uzupełnionych licznymi datowaniami radiowęglowymi, analizami znalezisk makroskopowych oraz subfosylnych okrzemek.

Kolejnym miejscem prezentacji wyników badań i następującej po niej ożywionej dyskusji był Ostrów Lednicki. Omawiana tu problematyka obejmowała dwa tematy: „Późnoglacialna i holocenska roślinność na obszarze moreny dennej w środkowej Wielkopolsce” oraz „Ostrów Lednicki w świetle badań archeologicznych”, kierowany przez mgr. E. Dzięciołowskiego, który zapoznał zebranych z zabytkami architektury oraz z relikdami mostu wschodniego (gnieźnieńskiego) z wczesnego średniowiecza. Zasadniczy temat objął, poza krótką charakterystyką terenu, omówienie wyników badań w otoczeniu Jeziora Lednickiego (późnoglacialna flora z Dziekanowic i lokalna historia roślinności na podstawie badań osadów Jeziora Lednickiego) oraz lokalną historię Ostrowa Lednickiego, poznaną na podstawie analiz palinologicznych i bogatego inwentarza znalezisk makroskopowych. Wymienione zagadnienia omówiono na tle regionalnej historii roślinności Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej oraz w aspekcie badań paleoetnobotanicznych wykonanych na terenie Polski północno-zachodniej. Dotychczasowe wyniki swych badań przedstawili również: mgr A. Filbrandt z Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu, przygotowująca pracę doktorską w Zakładzie Paleoekologii Instytutu Badań Czwartorzędu UAM, oraz M. Makohonienko, studiujący w tymże Zakładzie indywidualnym tokiem, który podjął w ramach pracy dyplomowej badania palinologiczne osadów Jeziora Lednickiego.

Program odbywających się w Toruniu w dniach 23 – 28 maja międzynarodowych warsztatów dendrochronologicznych (Dendrochronological workshop) przewidywał urządzenie dwóch naukowych wycieczek. Druga z nich (27 V) poświęcona była głównie stanowiskom archeologicznym i dłuższy pobyt zaplanowano na Ostrowie Lednickim. Uczestnikami tej wycieczki byli między innymi: prof. D. Eckstein z republiki Federalnej Niemiec, prof. F.H. Schweingruber i dr H. Egger z Szwajcarii, dr T. Bartolin z Szwecji, a organizatorów reprezentowali: dr A. Zielski z Torunia, dr Z. Bednorz z Krakowa i mgr T. Ważny z Warszawy. Pobyt na Ostrowie Lednickim rozpoczął prelekcją, wygłoszoną przez niżej podpisanego, na temat postglacialnych przemian szaty roślinnej okolic Lednogóry. Szczególną uwagę zwrócono na rolę lasotwórczą niektórych gatunków drzew podczas młodszego holocenu, podkreślając specyficzny rys szaty leśnej tych okolic, widoczny poprzez dominujący udział graba. Lasy te odznaczały się swoistym dynamizmem, co mocno podkreślają fazy regeneracyjne po kolejnych odlesieniach. Wskazano też na budowę mostu drewnianego w warunkach prawie całkowitego odlesienia terenu, co może być wskazówką naświetlającą sytuację ekonomiczną ówczesnych budowniczych tego obiektu. Podczas zwiedzania wykopu archeologicznego odsłaniającego relikty przyczółka wschodniego (gnieźnieńskiego) mostu, dr T. Bartolin w dyskusji nawiązał do wyników analizy pyłkowej, informującej o trwającej już bezleśności otoczenia Jeziora Lednickiego w X – XI wieku. Wypowiedź tego badacza była w gruncie rzeczy dendrochronologicznym potwierdzeniem wyników badań palinologicznych, a także logicznym wyjaśnieniem trudności, na jakie napotymano przy próbach dendrochronologicznych datowania drewna z podwodnych reliktyw mostu zachodniego (poznńskiego), podjętych pod jego kierunkiem przez dra A. Zielskiego. Duża rozbieżność wyników pomiarów jest spowodowana – według niego – faktem, iż do budowy użyto drewna pochodzącego z wielu, oddalonych od siebie miejsc. W przeciwnym bowiem przypadku, gdyby dysponowano materiałem do budowy mostu miejscowego pochodzenia, musiałyby się ujawnić szereg podobieństw w postaci

wspólnych cech słoju rocznych przyrostów, wskazujących na genetyczną łączność określonych populacji drzew.

W dniach 13 i 14 lipca na terenie Muzeum Pierwszych Piastów przebywali prof. dr Yrjö Vasari i dr C.A. Haeggström wraz z sześciuosobową grupą studentów botaniki Uniwersytetu w Helsinkach. Prof. Y. Vasari zajmuje się paleobotaniką postglacjalną Europy północnej i obecnie kieruje Instytutem Botaniki szwedzkojęzycznego uniwersytetu w Helsinkach (Helsingfors Universitet, Botaniska Institutionen) oraz przewodniczący Eurosyberyjskiej Podkomisji INQUA. Podstawowym celem ich jedenastodniowego pobytu w Polsce były kursowe zajęcia dydaktyczne z zakresu geobotaniki i paleoekologii, które profesor Vasari łączył z wizytowaniem niektórych ośrodków studiów paleoekologicznych naszego kraju, zapoznając się z aktualnym stanem badań flor postglacjalnych.

Na terenie Lednickiego Parku Krajobrazowego, a zwłaszcza w obiektach należących do Muzeum Pierwszych Piastów, odbywały się często zajęcia dydaktyczne dla grup studenckich Wydziału Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM, studentów studiujących tokiem indywidualnym oraz w ramach kształcenia młodej kadry naukowej. Dla studentów kursowych wymienionego wydziału prowadzono zajęcia terenowe z paleoekologii i sedymentacji osadów biogenicznych nad brzegami Jeziora Lednickiego i w zatorfieniu koło Dziekanowic, natomiast z młodzieżą studiującą indywidualnie oraz osobami odbywającymi w Zakładzie Paleoekologii staże krajowe i zagraniczne realizowano program obejmujący metodykę badań terenowych, genezę i klasyfikację osadów limnicznych i torfowych oraz podjęto wspólne działania dla pozyskania materiałów do prac dyplomowych i doktorskich. W tym zakresie częściowo współpracowano z ekipą toruńskich archeologów podwodnych.

Kazimierz Tobolski